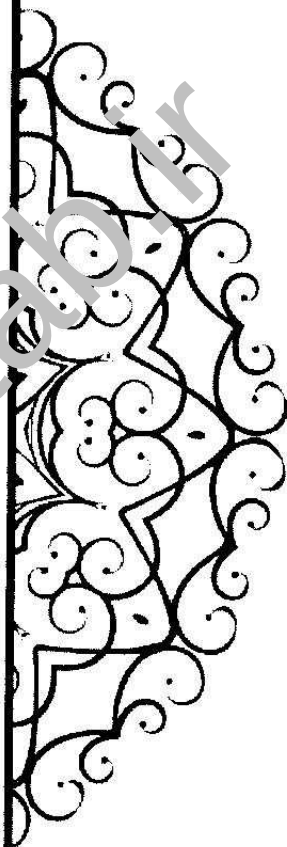

جایگاه امام سجّاد (علیه السلام)
در تفسیر قرآن کریم

زیب کرم

نشر زرین اندیشمند
تابستان ۱۳۹۹

سروشنامه: کرمی، زینب، ۱۳۵۹-

عنوان و نام پدیدآور: جایگاه امام سجاد (علیه السلام) در تفسیر قرآن کریم / نگارنده: زینب کرمی.

مشخصات نشر: تهران: نشر زرین اندیشمند ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۱۴۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۴۶-۴۰-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. -- شاگردان و پیروان

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Disciple

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. -- تأثیر -- تفسیر

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Influence -- Criticism, interpretation, etc

موضوع: علی بن حسین (ع)، امام چهارم، ۳۸ - ۹۴ ق. -- علم -- تفسیر

موضوع: Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Knowledge -- Criticism, interpretation, etc

موضوع: تفسیر شیعه -- نقد تفسیر

موضوع: Qur'an -- Shiite hermeneutics -- Criticism and interpretation

موضوع: اسرائیلیات / Isr'aniyat

رده بندی کنگره: BP۴۳/۳

رده بندی دیویی: ۹۵۴/۲۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۶۲۲۳۱۹۲

نشر زرین اندیشمند

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، مابین خیابان دانشگاه و ابوریحان، پلاک ۱۸، ساختمان فروردین، طبقه ۵، واحد ۱۹

شماره تماس: ۰۹۹۰۵۴۴۵۰۰۶ - ۰۶۱۰۶۰۸۷

وب سایت: Andishmandpub.com - پست الکترونیکی: Andishmandpub@gmail.com

جایگاه امام سجاد (ع) در تفسیر قرآن کریم

مولف: زینب کرمی

❖ نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹ ❖ شمارگان: ۵۰۰ نسخه ❖ ناشر: نشر زرین اندیشمند

❖ ویراستیار و صفحه آرا: مینا حبیبی ❖ طراح جلد: مینا حبیبی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۴۶-۴۰-۳

بها: ۲۹۰۰۰۰ ریال

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرس -

فصل اول: جایگز، امام سجاد (علیه السلام) در تربیت مفسران.....	۱۵
سعید بن جبیر.....	۱۶
مروری بر زندگانی وی.....	۱۶
جایگاه تفسیری سعید.....	۲۰
ابوحمزه ثمالی.....	۲۶
مروری بر زندگانی ابوحمزه.....	۲۶
جایگاه تفسیری وی.....	۲۹
ابان بن تغلب.....	۳۶
مروری بر زندگانی وی.....	۳۶
جایگاه تفسیری ابان.....	۴۰
جابر بن عبد الله انصاری.....	۴۶
مروری بر زندگانی وی.....	۴۶
جایگاه تفسیری جابر.....	۴۹
ابو خالد کابلی.....	۵۷
مروری بر زندگانی وی.....	۵۷

جایگاه تفسیری ابو خالد	۵۹
فصل دوم: روش‌های تفسیری امام سجّاد (علیه السلام)	۶۳
روش عقلی	۶۴
روش علمی	۷۰
روش بطنی	۷۷
فصل سوم: جایگاه امام سجّاد (علیه السلام) در ارائه گرایش‌های تفسیری	۸۳
گرایش فقهی	۸۴
گرایش اجتماعی	۹۲
گرایش تربیتی	۹۹
فصل چهارم: جایگاه امام سجّاد (علیه السلام) در تصحیح تفاسیر مغرضانه	۱۰۷
مبارزه با مشرئدات	۱۰۸
مقابله با روش تفسیر به امر منحرفان	۱۱۲
تخطئه عقاید انحرافی	۱۱۷
نفی جبر گرایی	۱۱۸
نفی غلات	۱۲۱
نفی تشبیه	۱۲۳
نفی تصوف	۱۲۵
مبارزه با جعل احادیث	۱۲۷
کلام پایانی	۱۳۰
فهرست منابع	۱۳۲

تعدادی از آیات قرآن کریم بر جایگاه خاص اهل بیت (علیهم السلام) در حوزه‌های متعددی تاکید دارند. ائمه معصومین (علیهم السلام) دارای دانش بی نظیر بوده و از مهمترین منبع فهم قرآن می‌باشند علاوه بر این، ائمه معصومین (علیهم السلام) بر مبنای حدیث ثقلین، همپای قرآن بوده و تا قیامت در کنار قرآن خواهند ماند. در این میان، جایگاه تفسیری امام سجاد (علیه السلام) دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشد؛ چرا که امامت ایشان در زمان حاکمان جور و عصر خفقان فرهنگی - سیاسی بود. امام سجاد (علیه السلام) در چنین شرایطی باید راهی شیعیان را عهده دار و به سازماندگی دوباره امور شیعیان اقدام می‌نمود. امام سجاد (علیه السلام) در راستای این نهضت علمی - فرهنگی، برار - حفظ میراث الهی، به تربیت تعدادی از شاگردان پرداخت و تفاسیر تصحیح معرضان و منحرفان را اصلاح نمود و با جلوگیری از جعل احادیث (علیه السلام)، به پاسداری از ارزش‌های اسلام همت گمارد.

کتاب حاضر با عنوان «جایگاه امام سجاد (علیه السلام) در تفسیر قرآن کریم» در چهار فصل تنظیم شده است. که علاوه بر کلیات و مفاهیم کتاب، به معرفی برخی از شاگردان برجسته تفسیری امام (علیه السلام) جمله سعید بن جبیر، ابو حمزه ثمالی، ابان بن تغلب، جابر بن عبد الله و ابو خالد کابلی، بررسی روش‌های تفسیری امام سجاد (علیه السلام)، ارائه گرایش‌های تفسیری از جمله گرایش فقهی، اخلاقی و اجتماعی و آشنایی با ابزارات امام سجاد (علیه السلام) علیه گروه‌های منحرف، مقابله با روش‌های غلط تفسیری و تصحیح تفاسیر مغرضانه پرداخته است.

ائمه معصومین (علیهم السلام) بر مبنای عقیده شیعه، پس از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، برگزیدگان الهی و عهده دار هدایت و رهبری جامعه مسلمین هستند.

ایشان در درجه عالی علم قرار دارند؛ زیرا علم و دانش آنها همچون علم و دانش انبیاء مستند به تعلیم الهی است.

یکی از مهمترین راه‌های نشان دادن جایگاه انحصاری اهل بیت (ع) بررسی و تبیین دانش‌هایی است که از آنان به ما رسیده است و در ابعاد مختلفی در تفاسیر منقول از ایشان نمایان است.

اهمیت این بررسی آن گاه روشن می‌گردد که به صورت تطبیقی انجام گیرد و با معاصران آن حضرات مقایسه شود.

امام سجّاد با وجود حاکمان جور و وضعیت خفقان و کم شدن رابطه با مردم و آن حضور در سطح جامعه را نیافت و کمتر فرصت یافتند علم خود را در مجامع علمی و در مسند استادی، به شاگردان خود ابلاغ نمایند اما الهی کامل از قرآن و عظمت دانش تفسیری خود، شاگردانی برجسته از جمله سعید بن جبیر، ابو حمزه ثمالی و... را تربیت کرده که پاسخگوی باوالات و شبهات در این زمینه بودند.

دانش و فضائل امام سجّاد (ع) آن‌قدری نبود که فقط دوستان و شیعیان بر آن معتقد باشند، بلکه حتی مکران مقام ولایت و نیز معاندان خاندان رسالت سر تعظیم در برابر ایشان فرود می‌آوردند.

امام سجّاد (ع) با ذکر مبانی ویژه از واژگان خزان، گزارش شأن نزول، بیان مصادیق، اخبار آیندگان و... روش جامعی برای تفسیر را به پیروان خود تعلیم دادند. امام (ع) در حسرت پس از شکست ظاهر نهضت سیاسی شیعه در سال ۶۱، نهضتی علمی و فرهنگی را آغاز کرد که بعدها توسط امام باقر (ع) و امام صادق (ع) به اوج شکوفایی خود رسید.

روایات تفسیری ائمه معصومین (ع) از مهمترین منابع تفسیر قرآن کریم محسوب می‌شوند و لازم است این روایات به صورت تفکیک شده، مورد بررسی و توجه قرار گیرد. از همین رو در سال‌های اخیر، پایان

نامه‌هایی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری به جمع آوری و بررسی روایات تفسیری معصومین (علیهم‌السلام) اختصاص یافته است.

زندگانی حضرت سجاد (علیه‌السلام) را از سه زاویه مورد مطالعه قرار می‌دهیم:

از کودکی تا شهادت

بنابر قول مشهور، تولد امام سجاد (علیه‌السلام) در سحرگاه روز پنج‌شنبه پنجم شعبان سال ۳۸ هجری می‌باشد.^۱ پدر گرامی‌اش امام حسین (علیه‌السلام) به علت علاقه فراوانی که به پدر بزرگوارشان داشت، همه پرورشش را علی نام نهاد.^۲

مادر آن حضرت، کنیز و آزاد شده بود. عده‌ای وی را سلافه یا غزاله، دختر یزدگرد ساسانی نامیده‌اند.^۳ برخی نام وی را شهربانو یا شاه زنان یاد کرده‌اند.^۴

همسر حضرت سجاد (علیه‌السلام) ام‌م‌بدالله، فرزند امام حسن (علیه‌السلام)، دختر عموی حضرت سجاد (علیه‌السلام) می‌باشد.^۵

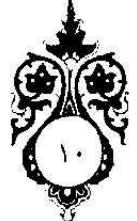
تاریخ نگاران در تعداد فرزندان آن حضرت اختلاف دارند. برخی تعداد اولاد آن حضرت را پانزده نفر دانسته‌اند.^۶ یازده پسر و چهار دختر

^۱ ابو الحسن علی بن عسکری، کشف الغمّه فی معرفه النعمه، تحقیق ابراهیم میانه‌چی، ج ۱، ص ۲۶۱. کتابفروشی اسلامیّه، بی‌تا، ص ۲۶۱. یزدکانی، جون شیخ مفید، شیخ کلینی، ابن شهر آشوب و دیگران بر این قول قائل هستند. ۲: محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، جناب سوم، بیروت: دار الایحاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ه.ق.

^۲ شمس الدین محمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۴، بیروت: مؤسسه رسانه، بی‌تا، ص ۳۸۶. همان.

^۳ یوسف بن قزاعلی، تذکره الخواص، بی‌جا، مؤسسه اهل البیت، بی‌تا، ص ۲۹۱.

^۴ شمس الدین محمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۴، ص ۳۹۰.

بودند.^۱ برخی آنها را دوازده نفر ذکر کرده‌اند.^۲ صاحب کشف الغمه تعداد فرزندان ایشان را نه نفر ذکر کرده و ادعا کرده که حضرت دختر نداشته‌اند.^۳ ابن سعد در کتاب طبقات، تعداد فرزندان حضرت را هفده تن می‌داند. ده تن از آنها پسر و هفت تن را دختر دانسته است.^۴ به اتفاق سیره نویسان و مورخان، محل تولد ایشان شهر «مدینه» بوده است و هیچ کسی در این مطلب اختلافی نکرده و قول دیگری نقل نشده است.^۵

دلیل متعدد بودن فرزندان آن حضرت، ایشان را با کنیه‌های مختلفی یاد کرده‌اند. مشهورترین کنیه امام سجّاد (ع) ابوالحسن، ابو محمد، ابو عبدالله و ابوبکر^۶ است.^۷

ایشان را ابن محمدان به ابن‌الخیرتین معروف است.^۸ کلینی در الکافی می‌نویسد: «ابن حضرت ابوالخیرتین می‌خواندند؛ زیرا در میان عرب بهترین آنها، هاشمی است و در عجم اهل فارس و نسب شریف آن حضرت به این دو منتهی می‌شد»^۹

^۱ رک: شیخ مفید، الارشاد، ج ۲، جاب دوم، بی‌جا؛ انوارات المیه اسلامیة، ۱۳۴۶ ه.ش، ص ۱۵۴.
^۲ رک: محمد بن علی ابن شهر آشوب مازندرانی، مناقب ائمه اطهار، ج ۳، نجف، مطبعة الخیدریه، ۱۳۷۶ ه.ق، ص ۱۷۶.

^۳ رک: شیخ مفید، الارشاد، ج ۲، جاب دوم، بی‌جا؛ انوارات المیه اسلامیة، ۱۳۴۶ ه.ش، ص ۱۵۴.
^۴ علی باقر سیاحی، امام سجّاد (ع): دیدگاه اهل سنت، قم: کتابخانه اهل بیت، ۱۳۸۵ ه.ش، ص ۳۸۵.
^۵ محمد باقر (ع)، حسن، حسین، عبدالله، زید، محمد، علی، حسین اصغر، سلیمان، قاسم، خدیجه، کلثوم، سکینه، علیه‌السلام البین و فاطمه.

^۶ محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۶، ص ۷.

^۷ محسن الدین محمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۴، ص ۳۶۸.

^۸ محسن امین حسینی غاملی، زندگانی امام زین العابدین علی بن الحسین (ع)، ترجمه حسین وجدانی، جاب سوم، تهران: نشر امیر کبیر، ۱۳۵۳ ه.ش، ص ۱۵.

^۹ عباس قمی، منتهی الامال، ج ۲، جاب دوم، قم: نشر توفی، ۱۳۹۵ ه.ش، ص ۲۳.

^{۱۰} ابو الحسن علی بن عیسی مکاری، کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۰۴.

^{۱۱} محسن امین حسینی غاملی، زندگانی امام زین العابدین علی بن الحسین (ع)، ص ۱۵.